

Telegrafu Român

Apare Marția, Joia și Sâmbăta

Abonamentul:

Pe un an 32 corone.
Pe șase luni 16 cor. — Pe trei luni 8 cor.

Correspondențele

să se adreseze Redacției «Telegrafu Român», Strada Măcelarilor Nr. 45. — Scrisori nefrancate se refuză. — Articole nepublicate nu se înapoiază.

Prețul inserțiunilor, după învoială

Abonamentele și inserțiunile
să se adreseze Administrației ziarului «Telegrafu Român», Sibiu, Strada Măcelarilor Nr. 45.

VASILIE MANGRA

Arhiepiscop al Transilvaniei, Mitropolit al românilor ortodocși din Ungaria și Transilvania, consilier intim al Majestății Sale ces. și reg. apostolice, membru în casa magnaților, membru activ al „Academiei Române” etc. etc.

după scurtă bolire, împărțășit cu Sfintele Taine, a adormit în Domnul Luni înainte de amezi, la ora 8 și jumătate, în Budapesta, în etate de 68 de ani.

Luni după amezi, când ziarul nostru, trecut prin cenzură, se punea sub tipar, am primit dela Budapesta telegrama despre moartea fără de veste a Arhiepiscopului și Mitropolitului Vasilie Mangra.

Plecase spre capitală cam suferind de urmările unei boale acute. Cu toate acestea, moartea timpurie a mult activului și mult silitorului arhieru, stâns departe de reședința sa, ne vine cu totul pe neașteptate.

În vremurile de astăzi, nespus de grele, biserica ortodoxă română din Ungaria și Transilvania pierde pe unul dintre cei mai energici, pe unul dintre cei mai vrednici păstori ai săi.

Dispare o personalitate cu însușiri de a se ști impune și acelora, cari n'au fost și nu sânt prieteni ai bisericii noastre naționale și ai școlărilor sale confessionale.

Dacă o moarte năprasnică nu l-ar fi smuls dintre noi, Vasilie Mangra, ajuns la culme, ar fi săvârșit atâtea fapte de seamă, încât ar fi pus în admirație poate și pe cei ce îl osândiseră odată cu atâtea asprime pentru atitudinea sa politică, — o atitudine prin care el a dovedit că se și poate valida — într'o atmosferă ce n'a creat-o dânsul.

A trăit o viață plină de sbucium și învâpăiere.

Ca mic școlar neastâmpărat, colegii săi de alt neam, îi fac viața amară. Ca profesor, mult iubit de elevi, este înlăturat din catedră la cererea unui guvern volnic. Ca episcop i se refuză întărirea. Ca deputat al parlamentului este atăcat și insultat de înșiși foștii prieteni și aderenți...

Și toate le-a suportat, în nădejdea că la „ziua de judecată” — care a și sosit în 6 August 1916 — i se va da reparația meritată.

Zădarnic i s'au tras la îndoială sentimentele curate ce le nutrea pentru biserica și nația sa. El știa, că sprijinitor de guverne au mai fost și alți români, cari asemenea au avut să îndure până la un timp furta fraților ne-mulțumiți cu cei ce trebuie să caute prietenia și bunăvoința celor puternici.

Conștiința răspunderii sa, în sufletul lui a fost condus totdeauna de cele mai curate și desinteresate scopuri. Aceasta o știu mai bine toți aceia, cari au avut prilej să-i vadă mai de aproape lucrarea sa împreună, cu deosebire în timpul din urmă, de piederii uriașe, pentru a căror înlăturare se cer mijloace și oameni nu de toate zilele.

Bogat în calități intelectuale și morale, și prea sărac în averi materiale, — așa a trăit și așa a murit Vasilie Mangra, omul datoriei și al muncii.

Soarta, din cale afară crudă, l-a răpit, — când am mai dat atâtea mii de jertfe scumpe, — cu mult prea de vreme.

Sufierea românească cinstită, a credincioșilor bisericii noastre, va îmbrăca haină de jale, și o lacrimă caldă va vărsa pentru luminatul și

truditul Arhieru, care n'a trăit pentru sine, care n'a cunoscut moleșala, și căruia nu i-a fost ursit să ajungă epoca de pace și să-și apere biserica și școala din arhidieceză cu aceleași rezultate, pe care le obținuse când fusese în vezi neohosital vicar al consistoriului dela Oradea mare și cel mai iubit părinte sufletesc al păstorilor săi.

În fața tronului dumnezeesc, unde se prezintă acum, va rosti rugăciunea ferbinte, pentruca Domnul să ocrotească și mai departe biserica și neamul său, și să ierte pe toți aceia, cari în viața sa pământescă atât de mult l-au măhnit...

Pe mitropolitul nostru Dumnezeu să-l odihnească în corțile dreptilor!
E. H.

Mitropolitul Vasilie Mangra

O telegramă sosită aici în Sibiu în 14 Octomvrie n. la amezi n'a adus vestea tristă, că arhiepiscop-mitropolit Vasilie Mangra a răposat Luni înainte de amezi în Budapesta.

Vestea aceasta a atins dureros inimile românilor ortodocși, cari tocmai în aceste zile de grea cercare pentru neamul și pentru biserica noastră credeau, că vor fi cruțați de frecărele și agitațiunile legate de alegerea de mitropolit.

Soarta noastră a oamenilor este în mâna lui Dumnezeu, și fericit e omul, care la adânci bătrânețe poate zice cu bătrânul Simeon: Acum slobozește-mă, Stăpâne!

Răposatul mitropolit a trecut prin toate fazele vieții, care înalță și smereste, ridică și umilește. Bunul Dumnezeu a voit, ca la bătrânețele sale profesorul de odinioară dela teologia din Arad, idealul tinerimei pe timpul cu procesul Memorandului, vicarul dela Oradea mare, deputatul dietal, și pentru schimbarea tinutei sale politice aspru criticatul Vasilie Mangra să fie ridicat la demnitatea de mitropolit.

Reprivind asupra vieții sale, reprivind asupra cărilor sale, cari în timpul din urmă nu au fost presărate cu flori, răposatul a putut zice cu bătrânul Simeon: «Acum slobozește».

Istoria va pronunța verdictul său asupra răposatului mitropolit Vasilie Mangra.

Și cărțile se vor deschide și faptele se vor vedea, și judecătorul imparțial va pronunța sentința.

Noi stăm în preajma mormântului nou, care se va închide, și va ascunde rămășițele pământești ale unui om, care a golit până în fund paharul amarăciunii.

Vor trece valurile politice, se vor așeza; vor veni alte timpuri, sperăm mai bune, vor veni alți oameni, cari vor cerne bine și timpurile, și împrejurările, și atunci nepreocupați, acei oameni ai timpurilor mai liniștite, vor pronunța sentința.

Arhiepiscopul și Mitropolitul VASILIE MANGRA
1850-1918

Noi, cei de acum, cercăm să zugrăvim icona oamenilor bisericesci după faptele lor pe teren bisericesc.

Din tinerețea sale s'a îndelincit cu cartea, a studiat, a scris, cu entuziasm juvenil, a urcat treptele catedrei de profesor la teologia din Arad, și a fost podoba profesorilor dela acest institut.

Plin de avânt înțers, înflăcărat pentru tot ce e bun și frumos, a deșteptat ochii sufletelui ai tinerimii și a condus-o pe cărțile bune.

Cu fapta și cu cuvântul a luptat pentru dezvoltarea sănătoasă a instituțiilor noastre bisericesci, a cultivat idealismul, dreptatea și adevărul, și nu odată s'a avântat în dispute de ziare pentru triumful dreptății și al adevărului.

Și biserica a recunoscut și a răsplătit idealismul și rolul lui înflăcărat pentru triumful adevărului. Biserica a fost recunoscută, și dacă el rămâne pe terenul bisericesc, ar fi avut bătrânețe liniștite.

Se inchide un mormânt asupra unui înalt bărbat bisericesc, care a fost decurl clerului nostru.

Se îndelincit cu cărțile bisericesti, cu istoria bisericii noastre, cu istoria poporului său din părțile Bihorului, și cu soarta amară a preoților noastre din părțile acelea în cursul secolului al 18-lea.

Soartea acelei preoții l'a oțelit, l'a îndemnat la lucru, l'a entuziasmat și ea l'a făcut atât de dărz și de static în ideile și în convingerile sale.

Nu odată a citit și a cântat frumoasa stăfăla dela înmormântări: «Acum m'am odihnit și am aflat ușurare multă».

Și acum se odihnește, acum a aflat ușurare. Pământ ar fost și în pământ se întoarce.

Fiul de preot din Bihor prin hărăncie s'a înălțat, și a ajuns la treapta cea mai înaltă, care o poate da biserica unuia său.

Ne plecăm în fața mormântului! Partea pământescă se va da pământului. Sufletul, scânteia dela Dumnezeu, se ridică spre ceruri la Dumnezeu.

Cu mâna sa Dumnezeu dintru neînținat întru ființă l'a zidit, și cu chipul său cel dumnezeesc l'a cinstit. Acum l'a chemat la sine.

Odihește, Doamne, cu dreptii pe robul Tău, și-l aseză în rai! M. V.

Nr. 10250 Plein.

Preaonorărilor Domni Protospresbiterilor Onorată Preoție eparchială! Iubit popor credincios al arhidiecezii noastre greco-orientale române din Transilvania

Trista știre, că arhiepiscopul și mitropolitul nostru

VASILIE MANGRA

azi în 1/14 a lunii curente la 9 ore a. m. a răposat în Budapesta, se aduce la cunoștința Onoratului cler și credincioșilor mireni ai arhidiecezii.

Fericitul în Domnul, după o consfățuire cu asesorii consistoriali din senatul bisericesc, Joi, în 27 Septembrie a. c. a plecat la Budapesta, ca să se consulte cu Preasfințitul Lor episcopii sufragani pentru convocarea Congresului național bisericesc, unde, după scurte suferințe, a încetat din viață.

Conform normelor în vigoare, intrându-se consistorul arhidieceean în ședință plenară, a luat următoarele dispoziii:

1. Îndată după primirea acestui circular, la toate bisericile din Arhidieceea să se tragă clopotele dimineața și la amiază, până Joi în 4/17

a lunii curente, când se va face înmormântarea.

2. În Duminica următoare după înmormântare, pentru odihna sufletului arhiepiscopului și mitropolitului răposat, în toate bisericile să se facă părăstas, la care să asiste și tinerimea școlară.

3. Acest parastas să se repețească la 40 de zile și la un an dela ziua morții.

4. Până la întregirea scaunului arhiepiscopesc și mitropolitan, la sf. Liturgie între cei morți să se pomenescă arhiepiscopul și mitropolitul «Vasilie», iar la cetenile pentru cei vii «Preasfințiii cei patru patriarhi ecumenici».

În fine se aduce la cunoștința Onoratului cler și credincioșilor mireni, că pentru durata văduviei scaunului arhiepiscopesc, în sensul dispozițiilor cuprinse în § 118 din Statutul organic, toate afacerile bisericesti, școlare și epitropice ale arhidiecezii le va conduce Consistorul.

Și b. i. u. în ședință plenară extraordinară a Consistorului arhidieceean, ținută la 1/14 Octombrie 1918.

Dr. Eusebiu R. Roșca m. p.,
vicar arhiepiscopesc.

Dr. Octavian Costea m. p.,
secretar consistorial.

Din viața lui Vasilie Mangra

— Date biografice —

Vasilie Mangra s'a născut în comuna Sălbăbaș, în Bihor, la 1850, ca primul născut al unei familii preoțești, binecuvântate de Dumnezeu cu alți șapte copii mai mici.

Numele său din botez a fost Vichentie, iar numele părinților: Mihai și Maria. Carte românească a avut în școala primară din satul său, și apoi și-a continuat învățătura la școala primară de stat din Giula. A făcut studii în urmă la gimnaziul românesc din Beiuș, ca elev dintre cei mai buni, iar după absolvirea gimnaziului superior din Beiuș, s'a înscris la Academia de drepturi din Oradea-mare, pentru a face studiile spre care avea mai mare atragere.

La stăruințele mamei sale, care dorea mult să-l vadă pășit pe cariera preoțească, se înscris ca elev la teologia ortodoxă română din Arad și se decide a se dedica cu totul carierei preoțești.

S'a remarcat pe vremea când era elev de teologie prin iscusința și cu evraj, și mai ales prin manauera îndemnată a condeiului. Despre aceasta a dat probe în foaia *Speranța*, înființată de dânsul cu alți colegi în Arad, în coloanele căreia a publicat articole de interes și folos.

Ca teolog fusese cathed al elevilor ortodocși români dela liceul romano-catolic de atunci din Arad, era rămas în Arad, pentru a redacta mai departe foaia «Speranța», despre care fericitul șaguna a spus, că e cea mai bună revistă bisericască dintre toate câte se tipăresc în limba românească.

De atunci a scris mereu și a publicat prin diferitele foile românești, bisericesti politice, numeroase articole mai ales istorice, bine întemțate.

Având teologii Vichentie Mangra pregătire cerute, studii juridice, făcute la Academia de drepturi din Oradea-mare, e instituit de profesor la secția teologică a seminarului ortodox din Arad, colaborează la foaia «Lumina» din Arad, care a luat locul *Speranței* și redactează câțiva ani și «Biserica și Școala», organ oficios al diecezii Aradului.

Ca profesor de teologie îmbracă haina monahală, ținând la mână stirea din Hodós-Bodros și primind

numele *Vasilie*. Ca profesor și director, a fost podoba seminarului din Arad și mult iubit de elevii săi. Ca profesor și director de teologie a sprijinit cu bani pe mulți elevi săraci, pe alții i-a susținut însuși la teologie, pe seșele sale.

Din motive politice, guvernul țării a cerut înlăturarea sa dela catedră, și înlocuirea cu un alt profesor. Pentru a se evita conflictul cu guvernul, profesorul Mangra a fost concediat din partea Consistorului din Arad pe timp nedeterminat, lăsându-i-se beneficiile adute.

Profesorul și călugărul Mangra a intrat acum cu totul în politică, pentru care avea simț și pricepere. Era frunțas cu trecere în partidul național român, și părerele sale au fost totdeauna cerute și ascultate. A participat la toate conferențele naționale, a fost candidat de deputat dietal cu program național, a făcut parte din deputațiunea care a mers cu memorandumul la Viena; după condamnarea și întemțarea comitetului național român, în procesul pentru memorandum, a luat locul prezidentului de atunci, Dr. Ioan Rațiu, ca prezident suplinitor și conducător al partidului național român, în fruntea unui comitet provizor.

După ieșirea membrilor comitetului național din temniță, comitetul s'a divizat în două, era părintele Mangra a trecut pe partea celor ce erau contrari ai prezidentului Dr. Rațiu, înființând în Arad foaia *Tribuna Poporului*, mai târziu *Tribuna*.

Ca prezident al partidului a pus la cale convocarea și ținerea adunării mari de popor din Sibiu, în toamna anului 1894, pentru a protesta în contra dizolvării partidului național român de pe vremea lui Hieronymi, și tot al său este meritul că s'a convocat și ținut în vara anului 1895 în Budapesta *congresul naționalităților*, care a stabilit program comun pentru românii, sârbi și slovacii din statul ungar.

Ca membru al sinodului eparchial din Arad și al congresului național-bisericesc s'a distins prin cuvântări cu mult miez și temperament.

Conflictul său cu guvernul a fost aplănat prin decedatul episcop Iosif Goldiș, care l'a înaintat la treapta de protosinel. Sinodul dieceean din Arad l'a ales în anul 1900 vicar episcopesc la Oradea-mare, și în anul 1906 episcopul Ioan I. Papp l'a înaintat la treapta de arhimandrit.

Vicarul Mangra dela Oradea-mare s'a lăsat cure de politică și a căutat să-și îplinească datorițele de conducător al consistoriului dela Oradea-mare, să-și aperse biserica și școala.

Ca vicar episcopesc de Oradea-mare a tipărit cartea despre «Sava Brancovici», mitropolitul martir al bisericii noastre, combatând cu argumente puternice părerele greșite care le aveau alții despre acest martir al ortodoxiei. *Academia Română*, pe temeiul lucrărilor sale istorice și a activității sale culturale, l'a ales întâi membru corespondent, iar în 1909 membru activ.

A scris și tipărit, pe lângă alte lucrări de valoare, pe vremea de tronării Mitropolitului-Primat Gheneadie din București, o broșură, în care a arătat îndreptățirea sfântului sinod de a destitui din scaun pe cel dovedit că a săvârșit anumite greșeli.

În anul 1902, după moartea episcopului Iosif Goldiș, sinodul electoral die Arad l'a ales cu mare însuflețire de episcop al Aradului, dar înțărirea acestei alegeri din partea Co-roșnei n'a urmat.

După o retragere de zece ani mai bine de pe arena politicii militante, la anul 1910, când sub nou guvern, prezidat de contele Khuen-

Hedervary, s'a înființat partidul național al muncii, al cărui suflet era contele Ștefan Tisza, și se simțea, că pentru românii din patrie începe să bată vant mai prielnic: părintele Arhimandrit Vasilie Mangra a intrat de nou în politică; și-a pus candidatura și a fost ales în Ceica (comitatul Bihorului) deputat dietal cu program guvernamental.

Dela alegerea, hirotonirea și instalarea sa de Arhiepiscop și Mitropolit și alte date

În urma morții înaintașului său, a arhiepiscopului și mitropolitului Ioan Mețianu, întâmplată în 3 Februarie n. 1916, Consistorul mitropolitan al biseriei ortodoxe române din Ungaria și Transilvania s'a întrunit în 9 și 10 Februar n. 1916 în ședință plenară în Sibiu, pentru a lua măsurile necesare în privința alegerii de Arhiepiscop și Mitropolit. Consistorul mitropolitan, prezidat de părintele episcop Ioan I. Papp al Aradului, ca locțitor de mitropolit, a luat hotărârea, să fie convocat congresul național-bisericesc ordinar, care în anul 1915 nu s'a putut întruni din cauza războiului, și apoi să se prefacă în congres electoral, înțrețit cu deputații ad hoc din arhidieceea transilvană și să procedeze la actul alegerii de Arhiepiscop și Mitropolit.

Pentru înțrunirea congresului ordinar s'a stabilit ziua de 17/30 Iulie 1916, iar pentru a congresului electoral ziua de 23 Iulie (5 August n.) 1916.

Alegerile congresuale s'au făcut pretutindena la timp, iar congresul național-bisericesc s'a întrunit în 30 Iulie n. 1916 în sesiune ordinară în Sibiu, și în 5 August n. înțrețit cu cei 30 de deputați ad hoc din arhidieceea, s'a prefăcut în congres electoral, și după împlinirea tuturor celor cerute de Statutul organic, în 6 August n. 1916 a procedat la alegerea de Arhiepiscop și Mitropolit.

Erau prezenti 114 deputați congresuali (din 120), cari și-au dat voturile astfel: pentru Arhimandritul Vasilie Mangra, vicar episcopesc în Oradea-mare 71, pentru episcopul Dr. E. Miron Cristea al Caransebeșului 24, pentru episcopul Ioan I. Papp al Aradului 12 voturi, iar 7 bile date au fost ale. Arhimandritul Vasilie Mangra a fost proclamat Arhiepiscop și Mitropolit ales al bisericii ortodoxe române din Ungaria și Transilvania.

Alesul, invitat din partea unei deputațiuni a congresului, s'a prezentat în fața înaltei corporațiuni bisericesti, și comunicându-i se rezultatul alegerii, faptul, că congresul l'a ales Arhiepiscop și Mitropolit al bisericii ortodoxe române din Ungaria și Transilvania, a declarat, că se supune «cu umilnita voință suverana a obștei bisericesti, exprimate prin votul reprezentanților săi» și că se va silii din toate puterile a «corespunde la chemarea bisericii și a națiunii, încăl în biserică și prin biserică viața necamul românesc, anghrăia tare și nemicașată având în organizația constituțională a bisericii noastre... Mulțumind pentru încrederea, a terminat astfel: «Ca apostolul dore, a terminat astfel: «Ca apostolul tot păcii evacei voi propovedul tot deauna pacea, iubirea și concordia între fiii bisericii și cetățenii patriei, fără osebite de confesiune și naționalitate. Voi aduce aminte tuturor aceste sfințe cuvinte ale bisericii: «Să iubim unii pe alții, ca într'un gând să mărturisim», ca astfel, unii toți în simțăminte creștinești și naționale-patriotice, să putem exclamă totdeauna cu fericire: Trăiască patria! Trăiască Maiestatea Sa, Împăratul și Regele nostru Francisc Iosif I și casa domnitoare, intru mulți fericiti ani, pentru

prosperarea monarhiei și protecțiunea bisericilor noastre ortodoxe naționale-române.

Declaratiile făcute s'au primit cu vui acclamară din partea congresului, și alesul a fost felicitat din toate părțile, cu gratul și prin telegrame.

Eră primul caz dela introducerea vieții constituționale în biserica noastră, că Mitropolitul nu a fost luat dintre episcopii sufragani, ca până acum, ci dintre diguitarii bisericii cari n'au încă darul arhieriei.

Alesul avea să fie supus examinării canonice prin sinodul episcopesc, înainte de a fi propus Coroanei spre întărire; dar fiindcă Arhimandritul Vasilie Mangra trecuse odată prin examinarea canonică, în anul 1902, când a fost ales episcop al Aradului, sinodul episcopesc n'a mai făcut o nouă examinare. Actele electorale s'au înaintat guvernului țării, pentru a mijloci întărirea alegerii dela Coroană, cu actul despre examinarea canonică din anul 1902.

În numărul din 19 Septembrie 1916 al monitorului oficial din Budapesta, a apărut următorul act de întărire:

«La propunerea ministrului meu ungar de culte și instrucțiune publică, întărind alegerea Arhimandritului și vicarului episcopesc gr.-or. al Oradei-mari, **Vasilie Mangra**, de Arhiepiscop și Mitropolit, alegere efectuată de congresul național-bisericesc al bisericii gr.-or. române. Dat în Viena, în 10 Septembrie 1916. *Francis Iosif I.* m. p. *Iankovich Bela*, m. p.»

În 12/25 Septembrie 1916 alesul și întăritul Arhiepiscop și Mitropolit Vasilie Mangra s'a prezentat în fața Maiestății Sale Împăratului și Regelui Francis Iosif I. în castelul din Schönbrunn pentru a depune jurământul de fidelitate. La acest act a participat ministrul de culte și instrucțiune publică al țării, Iankovich Bela, ca reprezentant al guvernului, și stegarul, principele Esterházy Miklós, care formula de jurământ a citit-o consilierul ministerial Marosvzky Moritz. După depunerea jurământului, alesul și întăritul Arhiepiscop și Mitropolit Vasilie Mangra a fost primit în audiență particulară din partea Monarhului. Audiența a durat jumătate de oră. Maiestatea Sa s'a întretinut în mod foarte afabil cu îoul cap al bisericii ortodoxe române din patrie.

Nu peste mult dela deznarea jurământului și audiența particulară, la propunerea guvernului țării, Maiestatea Sa a numit pe noul Arhiepiscop și Mitropolit al bisericii ortodoxe române din Ungaria și Transilvania, Vasilie Mangra, consilier intim al Maiestății Sale, cu titlul de *Excellența*.

Zuia hirotonirii intru Arhieru e noului Mitropolit și a instalării sale s'a hotărât pentru 29 Octombrie n. 1916, destinându-se în acest scop biserică ortodoxă din Oradea-mare. În Sibiu nu se putea face hirotonirea și instalarea, pentru că Consistorul arhiericeean și cel mitropolitan se mutase din calea invaziunii române la Oradea-mare și acolo funcționa.

Actul hirotonirii intru Arhieru e l-ansăvârșit Duminică în 29 Octombrie n. în biserica ortodoxă română din Oradea-mare. Prea Sfinții episcopi Ioan I. Papp al Aradului și Dr. Miron E. Cristea al Caransebeșului.

În ziua premergătoare, la orele 10 dimineață, Consistorul mitropolitan s'a întrunit în sedință plenară, în care s'a făcut comunicare despre întărirea prealată a alegerii de Arhiepiscop și Mitropolit din 6 August n. 1910, despre depunerea jurământului din partea alesului în mâinile Maiestății Sale, despre ridicarea sa la demnitatea de consilier intim al Maiestății Sale, și despre săvârșirea hirotonirii și a instalării, în ziua următoare. Toate

comunicările acestea au fost luate cu plăcere la cunoștință din partea Consistorului mitropolitan, care a încredințat pe părintele episcop Ioan I. Papp al Aradului cu introducerea în scaun a noului Arhiepiscop și Mitropolit Vasilie Mangra, după primirea darului arhieriei.

Seara, la orele 5, s'a celebrat apoi vecernia cea mică, de cătră Arhimandritul Dr. Eusebiu R. Roșca, cu asistența Protosingelului Roman R. Ciorgariu și Dr. Iosif Traian Badescu, cu proproprietarilor Dr. Ioan Stroia și Protopopul Givulescu și a diaconilor Dr. Octavian Costea și Ioan Cioara.

După terminarea vecerniei celei mici, diaconii vestesc Arhimandritul Vasilie Mangra faptul alegerii și al întării sale prealate de Arhiepiscop și Mitropolit al bisericii ortodoxe române din Ungaria și Transilvania, ceea ce alesul luând la cunoștință, intră în sfântul altar, se îmbracă în odjăile de Arhimandrit, și sub conducerea sa se începe acum vecernia cea mare și privegherea, servicii divine precisate la sfinții de Arhierie. În decursul vecerniei celei mari s'au citit polihoroanele, din partea episcopilor Ioan și Miron, din partea cărora s'au făcut și precisiele ciocniri de pahare cu vin cu candidatul de arhierie. La orele 7 seara serviciul divin, premergător hirotonirii intru Arhieru e a fost terminat.

Duminică, în 16/29 Octombrie 1916, s'a făcut adevărata hirotonire, în cursul sfintei liturgii, celebrate prin episcopii bisericii noastre, Ioan al Aradului, și Miron al Caransebeșului. Candidatul a fost închinăciunile cunvenite în fața sfinților icioane, a inaintat treptat pe covorul cu vultur, simbol de energie, și ajuns în fața episcopilor a dat, la întărire, puse, răspunsurile referitoare la dreapta sa credință, la cunoștințele sale despre canoane, despre instituțiile bisericii pe care va avea să o cărmuească, precum și cu privire la învățăturile părinților bisericești.

Candidatul a fost purtat în jurul sfântului prestol de părinții episcopi, intru sunetul cântărilor bisericești, după punerea mânilor și invocarea dăruia sfântului Duh, a fost îmbrăcat în ornate arhierice, și s'a pus mîtra pe cap și cărja în mîna dreaptă, și a fost prezentat credincioșilor din partea episcopilor.

Terminându-se sfânta liturgie, Arhiepiscopul și Mitropolitul Vasilie Mangra e condus de episcopul Ioan I. Papp al Aradului la scaunul arhieresc, care i se dă în stăpînire, cu o vorbire ocazională, în care părintele episcop a spus următoarele:

«Prin aceasta te declar de introdus cu solemnitatea prescrisă în scaunul de Mitropolit al Transilvaniei și de Mitropolit al bisericii ortodoxe naționale române din Ungaria și Transilvania. Deși acest scaun nu e propriul zisul scaun arhieresc și mitropolitan, ci este numai simbolul aceluia scaun, cu toate acestea te declar de introdus definitiv și astfel această introducere este deplină, în scopul de a-ți începe activitatea, și până ce se va restabili ordinea de mai nainte, și până ce-ți vei putea schimbă sediul și centrul arhiericeean și al mitropoliei»...

În ornate arhiericești roteste, după terminarea vorbirii episcopului Ioan al Aradului, Arhiepiscopul și Mitropolitul Vasilie Mangra vorbirea de instalare, zicând:

«*Să nu scoții, că am venit să stric legea sau proorocul. Nu am venit să stric, ci să plătesc.*» (Mat. V. 17.)

«Preasfinții Părinți Episcopi I

«În temeiul alegerii săvârșite de congresul național al bisericii ortodoxe române din Ungaria și Transilvania, și în puterea decretului de

întărire al Maiestății Sale, Împăratului și Regelui nostru Francis Iosif I. cu darul ce vi s'a dat de sus, mați sfinți astăzi, pe mine, celce nu mă pot lăuda decât intru neputințele mele, împreună slujitor și cărmuitor bisericii lui Hristos, preădându-mi toialgu autorității arhiericești, asupra turmei cuvântătoare, ca celor ascultători să le fie toialgu razim și întărire, ear pentru cel necusător toialgu de constrângere și de cerfare. Mați investit cu chipul supremului arhieru e, având să îndeplinească intru lă diragătorie, de învățător, de preot, și ca împărătească, sau ocărmuitoare.

Împlinirea acestei întărite slujbe se impune prin legea evangheliei în primul rând episcopilor, căci poruncă a dat Hristos apostolilor săi și prin ei episcopilor și profeților, ca să învete toate neamurile. (Mat. 28. 19.)

Mijloacele prin care se învață, se răspândește și se întărește învățătura, sânt catredra sau școala, și amvonul sau predica. Preotul e dascăl sau predicator. «Buzele preotului vor pizi știința și legea vor cercă din rostul lui», zice Domnul prin gura profetului Malahia (II. 7). «Că păstri după inima lui sânt aceia, cari pase cu știința și cu învățătura. (Ieremia III. 15). De aceea legiuete canonul apostolesc 58 ca: Episcopul sau presbiterul, neputând grijă de cliros sau de popor, și neînvățându-i pe ei buna cinștire de Dumnezeu, să se afurisească, ear stărînd în neputarea de grijă și în lenevire, să se ceterisească.

Preoția s'a instituit cu scop de a cultiva, de a propaga și a apăra religiuinea. Ea este scutul și păzitoarea învățării și a moralei împotriva răcirărilor și a filosofiei mincinoase. Cum va conserva dar preotul acest prețios depozit, dacă nu-l va cunoaște? Cum va apăra adevărurile religiueni și ale moralei, dacă nu le cunoaște? Cum va învăța cel fără învățătură? Fără putere de a învăța de pe amvon și necapabil de a îndrepta la mărurisire, preotul nu poate nici să împiedice săvârșirea păcatelor prin învățătura, nici să le curețe prin pocăință. Neștiința care se poate impuța unui simplu credincios, este criminală în un preot. Laicul se poate apăra câte odată pentru răcirărilor sale; cu neștiința, aruncînd vîna asupra păstoriului său, care lipsit de învățătura Lă lăsat să rătăcească, ori el însuși l-a învățat rău, dar preotul ce justificare va avea pentru criminala sa neștiință? Ceace poate să justifice pe unul, mărește vîna și pedeapsa celuialt. «Poporul meu se nimește din lipsa de știință. Pentru că ai lăpădat știința, și eu te voi lăpăda pe tine, ca să nu profitești mie», zice Domnul, prin rostul profetului Osie. (Osie VI. 6.)

Unii socotesc, că se poate suplini lipsa științei cu pietatea și curăția vieții; dar gresesc. Preotul ori că e pietos, curat, cumpănat, umil și îndurător va fi, nu va produce tot fructul dorit, de nu va avea și știința neapărată stării sale. Isus Hristos n'a poruncit să se arunce în întunecul cel mai din afară, unde este plâns și scrierănea dinților, numai servitorul necredincios, ci și cel nefolositor, sau netrebnic. (Mat. 25. 30.) N'a zis să se taie și să se arunce în foc numai poporul neroditor, ci și cel ce nu face poame bune. (Mat. VII. 19.)

Pentru aceea sfântul apostol Pavel nu încețază a recomanda învățătorelui său Timotee a se aplica din toată puterile sale la citirea, la meditare scripturii și la instruirea credincioșilor. «Ci te fă pildă credincioșilor cu cuvântul, cu petrecerea, cu dragostea, cu duhul, cu credința, cu curăția. Păzește citirea și învățătura, că aceasta făcînd și pe tine te vei mîntui, și pe cei ce te vor ascultă». (I. Timotee 4. 12. 16.) Sfinții părinți deasemenea amintesc clerului în scrie-

riile lor datorința de a se perfecționa în știință, pentru a învăța pe popare și a lucră cu succes la mîntuirea suflătelor. «Fără știință, zice fericitul Augustin, este imposibil a agoniști virtuțile, care fac viața cea sfântă, și care ne direg cu siguranță peste stînci la scopul cel adevărat, la fericirea eternă».

Un laic fără știință poate să fie sfânt, dacă n'are sarcina și răspunderea suflătelor; dar un preot ne se poate mîntui pe sine și pe alții, decât prin știință. Judecător pus pentru a împăca cu o măsură înțeleaptă cerințele dreptății cu ale milei, decât el n'a studiat și n'a aprofundat numeroasele legiuri, pe care trebuie a le aplica, va compromite prin hotărâri arbitrare doctora judecătore, ce el exercitează; sacra al suflătelor, dacă el nu știe regulile acestei arte sublime, se află fără mijloace de vindecare în fața boalelor spirituale, pe care trebuie să le vindecă, va adeseori mîna sa imprevădent va irită și ivenind ranele de care se va atinge; dascăl în biserica lui Dumnezeu, dacă nu posedă deplin știința religiueni, el lasă în întunec regiunile, ce trebuie să lumineze.

Lipsei de știință și de cuvenita cultură teologică a preotului se atribuete faptul tristător, că amvonetele bisericii noastre în partea cea mare stau amuțite. În cât se pare, că tocmai asupra noastră s'au împlinit cuvinte profetului Amos: «Eată vîn zile, zice Domnul, și voi trimite foame pe pământ, însă nu foame de pâine, nici sete de apă, ci foame de a se auzi cuvântul lui Dumnezeu. Și vor alergă împrejur, cercînd cuvântul Domnului și nu-l vor afla». Amos. 8. 11. 12.)

Preocuparea noastră de căpetenie va fi așadar, ca să restabilim onoarea amvonului, să dăm poporului preoți după porunca Domnului, cari îl vor paște cu știință și învățătură, și în acest scop vom căuță să ridicăm nivelul învățămîntului teologic prin reforma seminariilor și întemeierea unei academi, sau facultăți teologice.

Dar preotul nu e învățător și predicator numai, ci și administrator al infircioșătelor și preasfintelor taine. «Așa s'ne socotesea pe noi omul, zice sf. apostol Pavel, ca de niște slugi ale lui Hristos și ispravnici ai tainelor lui Dumnezeu». (I. Cor. III. 9. IV. 1.)

Omul, prin învățătura și prin predică, ajunge la cunoașterea adevărului religiueni, nu însă la fericirea veșnică, la unirea cu Dumnezeu, scopul final al religiueni. Aceasta se va ajunge și dobîndî prin comunicarea sfințelor taine.

Isus Hristos, ca Arhieru e etern, însuși a văzut serviciul dumnezeesțelor taine, înzefând necontenit, că cel mai esențial scop al venirii sale pe pământ a fost, ca să se aducă pe sine jertfă pentru mîntuirea lumii. «Eu sânt pâinea cea vie, care va pogorî din cer; ear cel ce va mîncă din pâinea aceasta, viu va fi pe veci, și pâinea care eu voi da, trupul meu este, pe care-l dau pentru viața lumii». (Ioan VI. 51.) Aceasta este jertfa cea fără de sînge, care o săvârșește preotul în sfânta liturgie. «În privirea acestui înalt și sfânt oficiu al preoției, zice Ioan Gură de aur, preoția se exercitează pe pământ, dar face parte din lucrurile cerești; acest rang cu drept cuvînt se cuvine preoției, pentru că nu este instituită nici de inger, arhanghel, sau de vre-o putere supranaturală, ori creată, ci de Duhul Sfânt. El a voit, ca fiind îmbrăcate în corp să exerciteze acest oficiu cu totul îngersc. De aceea preotul, care este însărcinat cu acest oficiu, trebuie să fie așa de curat, ca și cum ar fi în cer, printră puterile supranaturale».

«Dar când invoacă sfântul Duh și celebrează înfricoșatul sacrificiu, preotul atingând așa de aproape cu mâinile sale pe suveranul stăpân al universului, spune-mi în ce rang îl punem?» întreabă Sf. Ioan Gură de aur. «Ce sancționate de sentimente religioase nu avem drept să cerem dela el? Ce caste trebuie să fie aceste mâni, ce curată această limbă, ca instrumente ale celor mai strălucitoare taine!»

Evident, că ori cât de înaltă și întinsă va fi cultura științifică a preotului, fără o bună și temeinică cultură morală, fără a fi impodobit cu virtuțile evanghelice, nu va aduce folos esențial în servirea sa, ba uneori poate fi mai mult vătămătoare decât folositoare, pentru că în preot nimeni nu voește să vadă un om de natură comună, ci îl voește înțeles, liber de toate slăbiciunile oamenilor, cum se exprimă Sf. Chrysostom. Pentru aceea zice Sf. Ioan Damaschin: «Sau nu învăță, sau învăță prin moravuri, ca nu prin cuvinte să chemi, ear prin moravuri să alungi».

De fapt s'a constatat cu dureri prin rapoartele consistoriilor eparhiale cătră sinoade și cătră congresul național-bisericesc, că în multe părți ale mitropoliei noastre moravurile poporului s'au stricăt, credința religioasă a slăbit și dragostea față de biserică și așezămintele ei a răcit. Isvorul acestui rău, căutându-l nu l-am putut găsi numai în popor, ci în multe cazuri în exemplele cele rele, în viața nebisericăscă a preoților, că asupra acolora se rapoartă asprele mustrări ce le face Dumnezeu prin profetul Isaia: «Pentru voi pururea se hulește numele meu între neamuri». (Isaia, 52. 5).

Păcatele unui om de rând se pierd în umbră și nu au urmări, decât pentru el; dar scandalul comis de un om pus, ca o privilegiu pentru ceilalți, este un fel de flagel public. Pentru că la cei ce șed în locul înalt al preoției, zice Sf. Ioan Gură de aur, ori cât de puțin ar uita unde se găsece, cele mai mici slăbiciuni ale lor se privesc ca mari crime, pentru că în general, mărimea păcatului se măsoară nu după natura lucrării, ci după rangul celui ce păcătuiește.

De aici urmează pentru noi datoria imperativă, ca paralel și deodată cu reforma, învățământului teologic să reformăm și viața internă a seminarilor noastre, să dăm preoților o educație bisericăscă, să suverveghezem de aproape, ca să nu fie nebagători de seamă de darul ce li s'a conferit prin punerea mâinilor arhieresti, ca zelul pastoral nu numai să nu slăbească, ci tot mai mult să se încălzească. Că preotul fiind silitor și mijlocitor între Dumnezeu și om, el trebuie să aibă totdeauna liberă apropiere și îndrăznie cătră Dumnezeu, ca fără rușinare să mijlocească în tot timpul, nu numai pentru sine, ci și pentru alții. Și spre a-ți ținea la înălțimea datoriilor, vom reînoi și aplica conștienșii și de rigoare legile canonice și disciplinare ale bisericii.

Dar pentru exercitarea cu deplin succes a dirigătoriei sale de învățător, întru luminarea spirituală a credincioșilor, și de salvator al sfințelor taine, spre sfințirea acolora, preotul are neapărată trebuință de autoritate și de puterea de a stăpâni și a guvernarea sufletele oamenilor; această autoritate și putere el o primește în taina preoției prin transmisiune dela Isus Hristos, care ca împăratul cerurilor pe pământ s'a pogorât și cu oamenii a petrecut, întrebunțând autoritatea și

puterea sa împărătească pentru mântuirea noastră. «Bucură-te, fiica Sionului, salta fiica Ierusalimului, iată împăratul tău vine la tine drept și mântuitor, a căreia împărăție nu va avea sfârșit», cum învață biserică în simbolul credinței.

În conducerea și guvernarea spirituală a credincioșilor, în prudentă purtare și tractare cu oamenii, în știința de a le da povăzuirile necesare, nu numai în biserică, ci și afară de biserică, în diferitele referințe și cazuri ale vieții lor, se cuprinde toată puterea morală a preotului, tot secretul autorității și chemării sale. Pentru aceea, cu dreptate zice Sf. Grigorie Teologul, că a dirige pe om este arta artelor și știința științelor.

Credincioșii bisericii nu trăiesc singuri și isoalați, ci în societatea tuturor cetățenilor, cari alcătuiesc statul. Oamenii fiind egali, în respectul originii și al lui Dumnezeu, ei nu formează, după expresiunea Sf. Vasile, decât un popor și o frățietate (Epist. 161. 1). «Dumnezeu ne-a creat frați, zice Lactanțiu, ca să ne iubim unii pe alții și să ne bucurăm de egalitatea noastră». (Lact. Div. Inst. VI. 10.) De aici speciala chemare a preotului, de a povăzui pe credincioșii săi în toate afacerile și relațiunile cu concetățenii lor, a cultivă și propaga iubirea și bunăînțelegera cu toți fiii patriei.

Biserică ortodoxă orientală, din care face parte și biserică noastră națională ortodoxă română, nu s'a constituit niciodată stat în stat, ci a respectat totdeauna principiul evanghelic: dați celege sănt ale Cezarului și cele ce sănt ale lui Dumnezeu, recunoscând dreptul statului în afacerile ce privesc organizația și activitatea sa exterioră, «jus circa sacra» dreptul de supraveghere și de pază (jus inspiciendi et cavendi), ca nu cumva prin activitatea exterioră și prin dispozițiuni unilaterale să lucreze în contra statului și intereselor lui.

Din acest raport de drept dintre stat și biserică, pentru conducătorii spirituali ai poporului naște înalta îndatorire de a cultivă și a propaga iubirea față de patrie și spiritul de ordine și de supunere la legile statului și rânduielilor stăpâniilor civile. «Căci nu este stăpânire, fără numai dela Dumnezeu, și stăpânirile care sănt, dela Dumnezeu săntrăduite. De aceea, celce se împrovesc stăpânirii sale, rânduielii lui Dumnezeu se împotrivesc». (Rom. 13. 1. 2.)

Am ținut de datoria mea de a pune în vedere aceste adevăruri evanghelice, pentru prestigiul bisericii noastre, ca credincioșii ei, și îndeosebi conducătorii spirituali ai poporului, preoții de toate stările, să știe trage din ele concluziunile și învățăturile cuvenite, că biserică ortodoxă a mers sprejindu-se reciproc. În consecință, asemenea tuturor bunilor fii ai patriei, preotul bisericii naționale ortodoxe române dator este a concludă din toate puterile sale la binele comun și la fericierea patriei, cu cuvântul și cu fapta, căci lucrând pentru binele comun al patriei, păstoral totodată concludă la fericierea familiei și a poporului său, care se cuprinde în fericierea patriei. Preotul mai ales trebuie să cultive legăturile iubirii reciproce și ale frățietății cu cetățenii patriei, fără osebite de limbă și de confesiune, pentru a înfăptui unirea tuturor, când patria e în pericol și are nevoie de apărarea fiilor săi.

Încât pentru mine, îndreptat și normă vieții îmi vor fi cuvintele profetului David: «Făclie picioralelor mele legea ta, Doamne, și lumină cărilor

mele». (Ps. 118. v. 105.) Căutând ca dreptatea, legalitatea și corectitatea să domnească de sus până jos, pe toate terenele vieții noastre bisericăscă, ținând cu tărie, ca să fie respectată de toți și întru toate autonomia și constituția bisericii noastre ortodoxe naționale române, — voi stăruî prin armonica conlucrare cu Prea Sfinții Episcopi, în înțelesul legii bisericii și al sfințelor canoane, pentru îmbunătățirea vieții interne bisericăscă, cum și pentru înaintarea culturii și a bu-neistriei materiale a poporului.

Cu aceasta îmi sfârșesc juruimța mea de arhieru al bisericii ortodoxe naționale române, și mulțumind cu recunoștință măritului congres bisericăsc care m'a ales, mulțumesc cu omălgăla supunerii și cu devotament fiicec Maiestății Sale, Împăratului și Regelui nostru Francisc Iosif I, că a binevoit preagrătos a mă întâri, mulțumesc înalțului guvern, care a binevoit a mă recomanda, și Prea Sfinților Voastre, cari prin chemarea Sfântului Duh așa binevoit a osteni pentru mine. Mulțumesc îndeosebi P. S. Sale Dnie Episcop al Aradului, care a ostent și pentru îndeplinirea scaunului mitropolitan și instalarea mea în acest scaun.

Trăiască M. Sa, Împăratul și Regele nostru Francisc Iosif!

Trăiască Alteța Sa, moștenitorul de tron, Arhiducele Carol Francisc Iosif și toată casa domnitoare!

Trăiască iubita noastră patrie ungără!

Darul Domnului nostru Isus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărățirea sfântului Duh să fie cu voi cu toți. Amin.»

Intreg publicul din biserică, numărând și ales, a aclamat via pe noul cap al bisericii ortodoxe române din patrie după terminarea vorbirii.

Au urmat recepțiunile la ședința Arhiepiscopului și Mitropolitului Vasile Mangra și apoi banchetul, cu Maiestățile Vasile, ridicând înșurug întru sănătatea și îndelunga viațiere a Maiestății Sale, gloriosului Împărat și Rege Francisc Iosif I, cătră biserică noastră trebuie să i mulțumescă autonomia și reînființarea mitropoliei independente.

În cuvinte foarte elogioase a fost sărbătorit Mitropolitul Vasile în cursul banchetului din partea mai multor oratori, ear telegrame de felicitare a primit dela toți frunții vieții publice, fără deosebire de limbă și lege.

Arhiepiscopul și mitropolitul Vasile Mangra și-a început activitatea imediat în ziua după instalare, Luni, 30 Octombrie n. 1916 când a prezidat și condus ședința plenară a Consistoriului mitropolitan, ear în ziua următoare a prezidat și condus ședința plenară a Consistoriului arhiepiscopesc, luând parte după acestea la toate ședințele diferitelor senate ale Consistoriului arhiepiscopesc, pe care le-a condus cu tact și înțelepciune; ear credincioșii săi din arhiepiscopie transilvană li-a adus la cunoștință consacrarea intru arhieru și întronizarea sa, deci luarea conducerei arhiepiscopiei transilvane, prin pastorală dată în 16/29 Octombrie 1916, ziua hirotonirii și a instalării sale.

Dovezi grăitoare despre activitatea sa nepregătită, în calitate de cap al bisericii, sănt — pe lângă circularele și pastoralele sale întocmite cu grijă și înțelepciune, — pașii întreprinși cu deplin rezultat pentru ajutarea pe timpul răboiului a preoțiilor ortodoxe române lipsite de avere, cu

mijloace bănești de câteva sute de mii de coroane, votate de comisiunea regnicolă. Împrejurările dificile și critice, în care s'au putut realiza stăruințele arhieriscopului, sănt prea cunoscute și ni n'a trebuință de a li repetate.

Consistorul arhiepiscopesc, precum și consistorul mitropolitan, își întrepruseră activitatea în Sibiu în 4/17 Septembrie 1916 și au continuat-o în Oradea-mare, până în 1 Iulie n. 1917, când s'au întors earș în centrul arhieresc.

În 20 August n. 1917 Mitropolitul Vasile Mangra conduce în față Maiestății Sale, în palatul regal dela Buda, episcopatul bisericii ortodoxe române din patrie, pentru a asigura pe noul monarh despre credința staționară și alipirea sinceră a clerului și poporului, pe care-l prezintă față de tron și persoana Maiestății Sale.

Suveranul, în răspunsul său, zice: «asig- pe fiecare membru al bisericii greco-orientale române, că doresc să respectez pentru totdeauna religia și drepturile bisericii D-voastre».

În toamnă și în eamnă urmează demersurile în chestiunile școlare, pe urma ordinațiunii ministrului ungar de culte și instrucțiune publică. În primăvară afacerea comisarilor la sinoadele eparhiale, și alte lucrări, ce vor fi judecate la timpul său de istoricul nepărintilor.

Moartea sa

Despre încetarea din viață a mitropolitului s'a dat din Budapesta următoare telegramă, Luni în 14 Octombrie n.:

Arhiepiscopul și Mitropolitul greco-oriental român, Vasile Mangra a suferit astăzi dimineața un atac de apoplexie în hotelul «Bristol».

Înainte cu o zisose în capitală. Dimineața seara s'a culcat la timpul obișnuit. Luni dimineața la 6 ore a chemat servitorul, căci se simțea rău.

— Cheamați un medic! — i-a zis.

A venit îndată Doctorul Martin Samson.

Ajutorul medical ce i s'a dat imediat, n'a putut să-l mai salveze. Mitropolitul a încetat din viață după ora opt.

Înmormântarea

În ziua de Joi, în 4/17 Octombrie 1918, la ora 10 înainte de amiază, se va face înmormântarea rămășițelor pământe ale regretatului arhieru, și anume în Budapesta, în cimitărul Ke-repes.

Consistorul arhiepiscopesc va fi reprezentat la înmormântare prin o delegațiune condusă de I. P. C. Sa p-rintele Dr. Eusebiu R. Roșca, arhiermandrit și vicar arhiepiscopesc, și compusă din asesorii consistoriului p-riinții: Matei Volleanu, Lazar Trieanu și Dr. Vasile Bologa. Din Sibiu a mai plecat la Budapesta și revizorul școlar, Dr. Nicolae Regman.

Testamentul răposatului Arhieriscop și Mitropolit Vasile Mangra I vom publica în numărul proximal a ziarului nostru.

Redactor responsabil:

Dr. Nicolae Regman